MUHANDISLIK & IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik, fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

№4 (2)

2026
APREL

Milliy nashrlar

OAK: https://oak.uz/pages/4802

05.00.00 - Texnika fanlari
08.00.00 - Iqtisodiyot fanlar

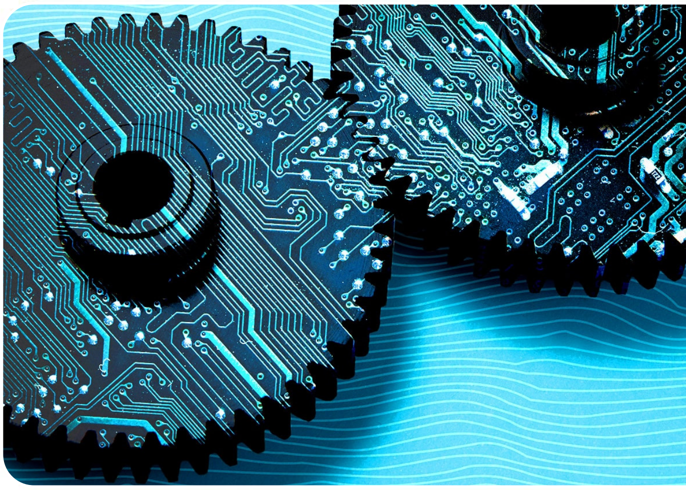

ISSN: 3060-463X

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 2026-yil, aprel.

Bosh muharrir:
Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:
Shakarov Zafar G'afforovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor
Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor
Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,
Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent
Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD
Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)
Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.
Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor
Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.
Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Pardaev Umidjon Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc)

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
05.01.07 – Matematik modellashtirish
05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
05.04.01 – Telekommunikasiya va kompyuter tizimlari, telekommunikasiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
05.08.06 – "G'ildirakli va gusenisali mashinalar va ularni ishlatish" (texnika fanlari)
05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 – Makroiqtisodiyot
08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 – Ekonometrika va statistika
08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 – Marketing
08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 – Menejment
08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

BYUDJET SUBYEKTLARI ISHTIROKINI QISQARTIRISH ASOSIDA KREDIT RISKINI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH 16
PhD. Mahmudov Rahimjon Hamid o'g'li

MINTAQA IQTISODIYOTI TARMOQLARINI KLASTERLASHTIRISH SALOHIYATINI RIVOJLANTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISHNING EMPIRIK MODELI: STATISTIK VA EKONOMETRIK TAHLIL 25
Ollokulova Feruza Mansurovna, Abdurahmonov Abdulaziz Maxmudovich

XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARDA PUL OQIMLARI AUDITINI TAKOMILLASHTIRISHNING ZAMONAVIY MEXANIZMLARI 30
Atamurodov Saidmurad Yaxyoyevich, Sindarova Aziza Musurmon qizi

TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKLARINI BOSHQARISHNI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH 42
Xasanov Sardor Xazratkulovich

IQTISODIY O'SISH SIFATI VA UNI KO'RSATKICHLARINING KONSEPTUAL ASOSLARI 50
Axmedov Xasanjon Muxamadovich

IQTISODIY O'SISH SIFATI VA UNI KO'RSATKICHLARINING KONSEPTUAL ASOSLARI 55
Axmedov Xasanjon Muxamadovich

ENERGIYA SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING KORXONALAR RENTABELLIGIGA TA'SIRI 60
Hayitov Jamshid Xolboyevich

KREDITLASH MEXANIZMINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI VA UNING TARIXIY RIVOJLANISH BOSQICHLARI 65
Ortiqov Husan Usmonaliyevich

DAVLAT SEKTORIDA ICHKI AUDIT FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH 70
Xamidova Zarifa Urol qizi

ISTE'MOL NARXLARI INDEKSINI MODELLASHTIRISH VA PROGNOZLASHNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI 74
Ismailova Shaxnoza Uktamovna

XIZMATLAR SEKTORI RIVOJLANISHINING KAMBAG'ALLIKKA TA'SIRINI BAHOLASH METODOLOGIYASI VA KO'RSATKICHLAR TIZIMI 77
Dawletmuratov Adilbay Mirzaboyevich

BIZNES JARAYONLARINI MONITORING QILISH TIZIMINING HOZIRGI HOLATI TAHLILI 84
Dadajonova Madina Ravshan qizi

ISTE'MOL NARXLARI INDEKSINI MODELLASHTIRISH VA PROGNOZLASHNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI 89
Ismailova Shaxnoza Uktamovna

MINTAQA IQTISODIYOTI TARMOQLARINI KLASTERLASHTIRISH SALOHIYATINI RIVOJLANTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISHNING EMPIRIK MODELI: STATISTIK VA EKONOMETRIK TAHLIL 94
Ollokulova Feruza Mansurovna, Abdurahmonov Abdulaziz

ENERGIYA SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING KORXONALAR RENTABELLIGIGA TA'SIRI 100
Hayitov Jamshid Xolboyevich

IMPROVING THE EFFICIENCY OF BANKS' GREEN FINANCING IN UZBEKISTAN AND KAZAKHSTAN 105
Maxmudov Rahimjon

MAHALLIY BUDJETLAR MUSTAQILLIGINI TAKOMILLASHTIRISH VA YANADA OSHIRISH 109
Abduraxmonova Gulmira

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA MOLIYAVIY HISOBOTLARNI SHAKLLANTIRISH: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR 114
Teshabayev Dilmurod Boxodir o'g'li

FARG ‘ONA VILOYATINING INNOVATSION RIVOJLANISHI........120
Tuychieva Odina Nabiyevna
INDICATORS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE "GREEN" ECONOMY........131
Mirzaev Kulmamat Djanzakovich
KREDITLASH MEXANIZMINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI VA UNING TARIXIY RIVOJLANISH BOSQICH LARI........140
Ortiqov Husan Usmonaliyevich

KORPORATIV BOSHQARUVNING XALQARO TAJRIBASI VA UNING QIYOSIY TAHLILI........144
Shakirova Gulbaxor Sharipdjanovna

TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKLARINI BOSHQARISHNI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA SUN’IY INTELLEKT ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH........149
Xasanov Sardor Xazratkulovich

IQTISODIY XAVFSIZLIKNING INSTITUSIONAL ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISHNING XORIJ DAVLATLAR TAJRIBASI........156
Odinayev Ravzatullo Asatulloyevich

KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING MOLIYAVIY XAVFSIZLIGINI TA’MINLASH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH........161
Karimov Alibek Valievich

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA FRANCHAYZING TIZIMINI RIVOJLANTIRISHDA PLATFORMA MODELLARI VA ULARNING SAMARADORLIGINI BAHOLASH........167
Xodjayev Anvar Rasulovich, Nasimov Dilshodbek Hotam o‘g‘li

“O‘ZBEKISTON GTL” MAHSULOTLARNINING FIZIK-KIMYOVIY XOSSALARI VA ULARNI KOMPOUDIRLASH ASOSIDA EKOLOGIK TOZA YOQILG‘ILAR OLISH ISTIQBOLLARI........173
Ro‘ziyev Aliakbar, Hayitov Ruslan, Mavlonov Shohrux

HUDUDIY MEHNAT BANDLIGINI TA’MINLASHDA AVTOSERVIS KORXONALARINING ROLI........179
Marqayev Xurshid Aliqulovich

ASOSIY VOSITALAR AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH........183
Zaripova Sayohat Zafarovna

XIZMATLAR SOHASINI BOSHQARISHDAGI MUAMMOLAR VA YECHIMLAR: AGROTURIZM VA RAQAMLI XIZMATLAR ASOSIDA TAHLIL (ANDIJON VILOYATI MISOLIDA)........188
Oktamjonova Gulira’no Ikromjon qizi

BUXORO VILOYATI UY XO‘JALIKLARI HAYOT SIFATI VA IJTIMOIY-IQTISODIY AHVOLI: SO‘ROVNOMA NATIJALARI TAHLILI........192
Nizomov Asliddin, Musulmonova Shahlo, Izzatullayeva Ma’mura

DIRECTIONS FOR TOURISM DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN BASED ON DIGITAL TECHNOLOGIES..199
Mirzaev Kulmamat Djanzakovich

QORA METALLURGIYA SANOATI VA ULARNING ISHLATILISHI........203
Sarimsakov Alisher Ubaydullaevich

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA AHOLI BANDLIGINING IQTISODIY-STATISTIK TAHLILI........209
Yusupov Farhod Adamboyevich

TASVIRLARDAN YO‘L BELGILARINI TANIB OLISH ALGORITMLARI VA DASTURIY VOSITASINI ISHLAB CHIQISH........214
Toyirov Akbar Xasanovich, Yuldoshov Abdurahmon Baxtiyorovich

OLIY TA’LIMNI MOLIYALASHTIRISHNING ILG‘OR XORIJIY TAJRIBASI: SINGAPUR MISOLIDA........218
Kurbanov Baxodir Negmatullayevich

MUNDARIJA • СОДЕРЖАНИЕ • CONTENTS

MA'LUMOTLARGA ASOSLANGAN TURIZM BOSHQARUVI: O'ZBEKISTONDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARI 222
Ashurova Shaxnoza Almasovna

DAVLAT XARIDLARI BO'YICHA BYUDJET MABLAG'LARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI ICHKI AUDITNING ANALITIK KO'RSATKICHLARI ASOSIDA BAHOLASH 226
Meliboyev Askar Eshmuratovich

ГЛИНИСТЫЕ СЛАНЦЫ ЦЕНТРАЛЬНОГО И ЮЖНОГО УЗБЕКИСТАНА КАК СЫРЬЕВАЯ СМЕСЬ ДЛЯ ПРОИЗВОДСТВА ПОРТЛАНДЦЕМЕНТА 231
Карабаев А.М., Абдуллаева Д.Ф., Абдуллаев У.Х. Андакулова Н.Н.

ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ СИСТЕМЫ МЕНЕДЖМЕНТА КАЧЕСТВА НА ПРОМЫШЛЕННОМ ПРЕДПРИЯТИИ 237
Садиков Жахонгир Носирджанович, Даулетмуратова Дилбар Калмуканмед кизи

РАЗРАБОТКА МЕХАТРОННОГО МОДУЛЯ ДЛЯ ВЫРАВНИВАНИЯ ПОВЕРХНОСТИ МЕТАЛЛА ПОСЛЕ ЗАЛИВКИ 243
Мирджураев Сарвар Алишер угли

MAHALLIY BUDJET DAROMADLARINI SHAKLLANTIRISHDA YASHIRIN IQTISODIYOTNING TA'SIRI 246
Isoqov Zafarjon Zokirjonovich

AGROKLASTERLAR SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING EKONOMETRIK MODELLARI 250
O'rinboyev Ulug'bek Otabekovich

ИССЛЕДОВАНИЕ ПОРИСТОЙ СТРУКТУРЫ И ВЛАГОПОГЛОЩАЮЩИХ СВОЙСТВ КОМПОЗИТНОГО ВЯЖУЩЕГО 259
Тургунбаев Уринбек, Шарипова Дилафруз, Худойбердиев Жамшид

ИССЛЕДОВАНИЕ НАПРЯЖЁННО-ДЕФОРМИРОВАННОГО СОСТОЯНИЯ ЯЧЕЙКИ СВЕТОПРОЗРАЧНОГО ОГРАЖДЕНИЯ ПРИ ВОЗДЕЙСТВИИ ЛОКАЛЬНОЙ СЕЙСМИЧЕСКОЙ НАГРУЗКИ 265
Давронов Олимбек, Туляганов Азиз

PAXTA-TO'QIMACHILIK KLASTERLARNING EKSPORT SALOHIYATINI OSHIRISH YO'NALISHLARI 271
Mamasoliyev G'ayratbek Maxamadyusupovich

RAQAMLI IQTISODIYOTNING TURIZMDA MOHIYATI VA AHAMIYATI 276
Abdullayeva Zulfiya Izzatovna

MINTAQAVIY SANOAT KORXONALARINING BIZNES JARAYONLARINI TAHLIL QILISH VA BAHOLASHNING ZAMONAVIY USULLARI (BPM, LEAN VA SIX SIGMA YONDASHUVLARI MISOLIDA) 279
Azimova Maxfuza Rashidovna

QURILISH SANOATI KORXONALARINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI VA ULARNI EKOLOGIK BOSHQARISH TAMOYILLARI 284
Xolov Xamza Tojiddinovich

O'ZBEKISTONDA AHOLINI QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI BILAN TA'MINLASHNING IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH: EKONOMETRIK TAHLIL VA PROGNOZLASH 292
Matjonov Bekjon Ravshonbekovich, Ibragimova Nodira Kadamovna

A THEORETICAL MODEL LINKING GENDER EQUALITY AND MANAGEMENT EFFICIENCY 297
Ochilova Intizor Sadikovna

QIMMATLI QOG'OZLAR PORTFELIDAN KUTILAYOTGAN DAROMADGA TA'SIR QILUVCHI OMILLARNI EKONOMETRIK MODEL ORQALI BAHOLASH 303
Sindarov Fazliddin Kaxramonovich

MAMLAKAT KIMYO SANOATIDAGI KORXONALAR FAOLIYATIDA RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISH JARAYONI VA ULARNING TAHLILI 312
Odilova Malika Abdushukur qizi

RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI ISHLAB CHIQARISH SANOATIGA JORIY ETISH 317
Abdivoyitova Sarvinoz Abduxayit qizi, Maxmudov Abrorxon Axmadxonovich

NODAVLAT OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA BOSHQARUV HISOBI TIZIMINI TASHKIL ETISHNING NAZARIY VA AMALIY JIHATLARI 321
Xojiboyev Muxiddin Shodimuxamedovich

TIJORAT BANKLARINING INVESTITSION FAOLLIGINI OSHIRISHNING HOZIRGI HOLATI TAHLILI 326
Dagarov Bekzod Muzaffar o'g'li

O'ZBEKISTON BANK TIZIMIDA RAQOBAT MUHITINING SHAKLLANISH BOSQICHLARI VA TENDENSIYALARI........ 332
Qulmetov Mansurbek Ro'zmatovich

USING ENGINEERING MODELS TO MEASURE SME RISKS IN UZBEKISTAN........ 340
Djumabayeva Dilobar Asatillayevna

BANK FAOLIYATIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING ASOSIY MASALALARI 347
Yusufov Javohirtshoh Ozod o'g'li, Xolmirzayev Elbek Baxtiyorovich

RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR JARAYONIDA TALABALARNING IJODKORLIK KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH 353
Meyliyeva Shoxista Rustamovna

ИНТЕГРАЛЬНАЯ ОЦЕНКА УСТОЙЧИВОГО ЦИФРОВОГО РАЗВИТИЯ ТУРИЗМА И ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТУРИСТСКОГО ПОТЕНЦИАЛА БУХАРСКОЙ ОБЛАСТИ 358
Усманова Азиза Баходировна

O'ZBEKISTONDA ELEKTR YORITISH MAHSULOTLARI BOZORINI INNOVATSION LOKALIZATSIYA ASOSIDA RIVOJLANTIRISH: DINAMIKA, TAHLIL VA PROGNOZ 363
Jurayev Murotjon Sotivoldiyevich

HUDUDLAR RAQOBATBARDOSHLIGINI BAHOLASH VA REYTINGLASH........ 371
Kosimov Bobir Abdigafarovich

BALAND BINOLAR FASADLARINI PARDOZLASH TEXNOLOGIYALARINI EKSPLUATATSION ISHONCHLILIK VA XIZMAT MUDDATINI UZAYTIRISH ASOSIDA OPTIMALLASHTIRISH 376
Amirov Shavkat Rahmatullayevich

ОСНОВЫ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ТРАНСПОРТНОЙ ЛОГИСТИКИ В УЗБЕКИСТАНЕ........ 383
Мурадов Алишер Курбанбаевич

ФОРМИРОВАНИЕ БИЗНЕС-ПАРАДИГМЫ АГРОТУРИЗМА КАК УСЛОВИЕ ДОСТИЖЕНИЯ ЦЕЛЕЙ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ 390
Усманова Диляфруз Каршиевна

WAYS TO IMPROVE THE REGIONAL STRUCTURE OF THE INDUSTRY OF NAVAI REGION 396
Uralov Eliboy Omonovich

JISMONIY SHAXSLARNING MOL-MULK SOLIG'INI TAKOMILLASHTIRISHDA SAMARALI XORIJIY TAJRIBA 400
Safarova Shahzoda

НАЛОГОВОЕ СТИМУЛИРОВАНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОЙ АКТИВНОСТИ: МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ И ПРАКТИКА УЗБЕКИСТАНА........ 405
Рафиева Зарина Хусановна

INDUSTRY 4.0 SHAROITIDA SANOAT KORXONALARIDA INSON RESURSLARINI BOSHQARISHNING ILMIY-AMALIY MASALALARI........ 410
Djuraeva Guzal Shavkatovna

MUNDARIJA • СОДЕРЖАНИЕ • CONTENTS

SUG‘URTA TASHKILOTLARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA’MINLASHDA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR........414
Xalikulova Shirin Utkir qizi

TIJORAT BANKLARIDA AKTIVLAR SIFATINI OSHIRISHNING USTUVOR YO‘NALISHLARI........418
Ruziyev Baxtiyor Salimboyevich

ВЗАИМОСВЯЗЬ УРОВНЯ РАЗВИТИЯ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО СЛОВАРЯ И ЛИДЕРСКИХ КАЧЕСТВ У ДЕТЕЙ МЛАДШЕГО ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА........425
Рихсибоева Нигора Низомиддин кизи, Тоймухамедова Дилобар Хуснитдиновна

TURIZM KORXONALARIDA INTEGRATSIYALASHGAN MARKETING KOMMUNIKATSIYALARINI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARI........434
Sobirjonov Asrorbek Sobitjon o‘g‘li

KAM SUV TALABCHAN SEMENT OLISH UCHUN RATSIONAL TARKIBNI TADQIQ QILISH........440
X.V. Yusupov, Babayev Sultonbek Sunnat o‘g‘li

ENHANCING THE EFFICIENCY OF ISLAMIC FINANCING MECHANISMS IN EMERGING ECONOMIES: EVIDENCE FROM MURABAHA-BASED INSTRUMENTS AND PUBLIC-PRIVATE INVESTMENT MODELS........445
Nazarov Nodirjon Namoz o‘g‘li

TURIZM XIZMATLAR BOZORIDA RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISH OMILLARI........453
Ibragimov Husen Ismailovich

STUDIES ON OBTAINING AZOSUPERPHOSPHATE BY TREATING HIGH-CARBONATE, LOW-GRADE CENTRAL KYZYLKUM PHOSPHORITES WITH VARIOUS DOSAGES OF AMMONIUM SULFATE AND SULFURIC ACID........457
Saidov Hakimboy O‘rinboyevich

HUDUDIY SANOAT ISHLAB CHIQARISHNI INNOVATSION RIVOJLANTIRISH OMILLARI........463
Avliyaqulov Xudoyberdi, Ollokulova Feruza Mansurovna

NAVOIY VILOYATI SANOATI RIVOJLANISHINI BANDLIK VA INVESTITSIYA OQIMLARI ASOSIDA MODELLASHTIRISH........466
Baqoyev Husan Nuriddinovich

TURIZM KORXONALARIDA INTEGRATSIYALASHGAN MARKETING KOMMUNIKATSIYALARINI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARI........474
Sobirjonov Asrorbek Sobitjon o‘g‘li

YER VA SUV RESURSLARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI VA INTEGRAL KO‘RSATKICHLAR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH........480
Rustamov Umidjon Xayitboyevich

AGROKLASTERLAR SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING EKONOMETRIK MODELLARI........485
O‘rinboyev Ulug‘bek Otabekovich

TRANSPORT-LOGISTIKA TIZIMLARIDA XARAJATLARNI KAMAYTIRISH VA SAMARADORLIKNI OSHIRISHNING ZAMONAVIY YO‘LLARI........494
Olimov Maqsudjon Komiljon o‘g‘li, Saydullayeva Dilnoza Komil qizi

BENTONIT YORDAMIDA ISHLATILGAN TURBINA MOYLARINI TOZALASH ASOSIDA BAZAVIY MOY OLISH IMKONIYATLARI........502
Salomatov Behruz To‘ymurodovich, Panoyev Nodir Shavkatovich, Safarov Jasur Alijon o‘g‘li

INNOVATSION BOSHQARUV TIZIMLARIDA QAROR QABUL QILISH VA KOMMUNIKATSIYA SAMARADORLIGI........506
Sotvoldiyeva Xurliqo G‘ayratjon qizi

CHEMICAL–MINERALOGICAL CHARACTERIZATION AND DRY BENEFICIATION TECHNOLOGY OF FELDSPAR FROM THE SULTAN UVAYS DEPOSIT 512
Buranova Dinara Baxtiyarovna

TRANSPORT LOGISTIKASIDA AVTOMOBIL TRANSPORTI ORQALI YUK TASHISH JARAYONIDAGI TAVAKKALCHILIKLARNI SUG'URTALASHNING IQTISODIY AHAMIYATI........ 520
Jabborov Islom Xusan o'g'li

MAGNIT O'ZAGI ELLIPS SHAKLIDAGI TRANSFORMATORLARDA MEXANIK ZO'RIQISH VA ISROFLARNI KAMAYTIRISH HAMDA TEXNIK-IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISH MAQSADIDA ELLIPS KESIMNING OPTIMAL PARAMETRLARINI TANLASH........ 524
Bekishev Allabergen Yergashevich, Yakubova Dilfuza Kuanishovna, Saidova Nozima Akkulovna

ОТ ДЕКЛАРАЦИЙ К ДЕЙСТВИЮ: ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ БАРЬЕРЫ РЕАЛИЗАЦИИ ЦЕЛЕЙ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ 531
Салахутдинова Юлдуз Голибовна

ISSIQLIK ELEKTR STANSIYALARI ISHINI SUN'IY INTELLEKT ORQALI BASHORAT QILISH VA YAXSHILASH........ 536
Axmadjonov Ixtiyorjon Rovshanjon o'g'li, Umurzakova Dilnoza Maxamadjanovna

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA QO'SHILGAN QIYMAT SOLIG'INI QAYTARISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH: RIVOJLANGAN DAVLATLAR TAJRIBASI ASOSIDA O'ZBEKISTON UCHUN RISKKA ASOSLANGAN MODEL 542
Tuxliyev Bozor Karimovich, Dusiyarov Sherzod Xolmuratovich

O'ZBEKISTONDA AGROFOTOVOLTAIKA: ILMIY-AMALIY RIVOJLANISH, PILOT LOYIHALAR VALIDATSIYASI VA ME'YORIY-HUQUQIY ISTIQBOLLAR 552
Shog'o'chqorov Sanjar Qodir o'g'li

MINTAQAVIY INFRATUZILMANING IJTIMOIY TABAQALASHUVGA TA'SIRINI BAHOLASHNING NAZARIY ASOSLARI 563
Babajanova Dilfuza Abdurasulovna

SANOAT KORXONALARIDA KLASTERLASHUV JARAYONLARINI BOSHQARISHDA RAQAMLI PLATFORMALARNING AHAMIYATI 568
Xusanova Malohat Mingnorovna

ПРИМЕНЕНИЕ АЛГОРИТМИЧЕСКОГО ПОДХОДА В ФИНАНСОВОМ УЧЁТЕ ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ ЗАТРАТ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ НЕФТЕГАЗОПЕРЕРАБОТКИ........ 574
Икрамова Хилола Ровшан кизи

SANOAT KORXONALARINI RIVOJLANTIRISH STRATEGIYASINI SHAKLLANTIRISH........ 583
Nurova Farog'at Salohiddin qizi

KICHIK BIZNES SUBYEKTLARIDA XARAJATLAR SAMARADORLIGINI TA'MINLASHDA AUTSORSING VA AUTSTAFFINGDAN FOYDALANISHNING AFZALLIKLARI 590
Fayzullayev Nurulla Baxromovich

TIJORAT BANKLARIDA YASHIL DEPOZITLAR VA YASHIL KREDITLAR HAJMINI OSHIRISH YO'LLARI . 596
Berdiyev Akram O'ktamovich

AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASHNING NAZARIY ASOSLARI 601
Sherkulova Nodirabegim Baxordin qizi

DAVLATNING IJTIMOIY SOHA MUASSASALARI MOLIYAVIY RESURSLARINI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI TAKOMILLASHTIRISH........ 608
Hasanov To'lqin Axmatovich

RIVOJLANGAN MAMLAKATLARDA INSON RESURSLARINI BOSHQARISH MARKAZLARINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI 616
Urazov Sadulla Shodiyevich

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI TASHQI SAVDOSINING HOZIRGI HOLATI VA RIVOJLANISH YO‘NALISHLARI 621
Turayev Abduvoxid Kuldashevich

O‘ZBEKISTONDA RAQAMLI TA’LIM TEXNOLOGIYALARI ORQALI INDIVIDUAL SPORTCHILARNI TAYYORLASH TIZIMI BOSHQARUVI SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO‘NALISHLARI 625
Junaydullaev Mels Asliddin o‘g‘li

ECONOMIC SOLUTIONS OF THE COLLECTOR SYSTEM FOR THE EFFECTIVE USE OF THE UNDERGROUND ENVIRONMENT IN URBAN PLANNING........ 630
Usmonov Quvvat Turdievich, Orazbayeva Nazokat Maksetovna, Usmonova Madina Quvvat qizi

SUN’IY INTELLEKT VA MASHINALI O‘RGANISH TEXNOLOGIYALARI YORDAMIDA KORXONALAR MOLIYAVIY HOLATINI HUDUDLAR VA TARMOQLAR KESIMIDA TAHLIL QILISH 635
Muxamadjonova Durdona Adashboy qizi

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA DAVLAT BYUDJETI DAROMADLARINI SHAKLLANTIRISHDA SOLIQLARNING ROLI 642
P.SH. Usmonov

ASINXRON MOTORLARDAGI TASHQI SOCHILMA MAGNIT MAYDONINI O‘LCHASH ORQALI DIAGNOSTIKA QILISH........ 646
Pirmatov Nurali, Bekishev Allabergen, Kurbonov Najmiddin, Jalilov Akobir

ОСОБЕННОСТИ ТРАНСПОРТНЫХ УСЛУГ И ИХ КЛАССИФИКАЦИЯ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АНАЛИЗ САМАРКАНДСКОЙ ОБЛАСТИ 652
Х.Б. Убайдуллаев

KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI INVESTITSIYA FAOLIYATINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI 659
Rapikov Toxirjon Yuldashbayevich

“QUYUV MEXANIKA ZAVODI” AJDA ASOSIY VOSITALARNING BUXGALTERIYA HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH YO‘LLARI........ 664
Suyunova Zuxra Bahodir qizi

RAQAMLI IQTISODIYOTDA MILLIY TO‘LOV TIZIMI SAMARADORLIGINI OSHIRISH VA UNI TAKOMILLASHTIRISH YO‘LLARI 670
Amonov Alisher Rajab o‘g‘li

VALYUTA BOZORI KUTILMALARI VA ISHONCH OMILINING MILLIY VALYUTA BARQARORLIGIDAGI ROLI: KUTISHLAR NAZARIYASI ASOSIDA TAHLIL 675
G‘afurov Olimjon G‘olib o‘g‘li

O‘ZBEKISTON BANK AMALIYOTIDA ISLOM MOLIYASI QOIDALARIGA AMAL QILUVCHI BANKLAR FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH........ 679
Sayfullayev Sirojiddin Soli o‘g‘li

ИСКОННЫЕ СЛОВА, ЗАИМСТВОВАНИЯ И КАЛЬКИРОВАНИЕ В ГЕНДЕРНОЙ ЛЕКСИКЕ РУССКОГО ЯЗЫКА: ДИАХРОНИЧЕСКИЙ И СИНХРОНИЧЕСКИЙ АСПЕКТЫ 687
Худойкулова Феруза Меликуловна

TIJORAT BANKLARIDA MOLIYAVIY SAMARADORLIK TUSHUNCHASI VA UNI BAHOLASH MEZONLARI..... 693
Kamolov Sardorbek Davlatjon o‘g‘li

JISMONIY SHAXSLARNI SOLIQQA TORTISHDA XALQARO FISKAL RAG‘BATLANTIRISH TAJRIBASI VA UNING O‘ZBEKISTONDA QO‘LLANILISHI: IJTIMOIY-EKOLOGIK YONDASHUV 700
Saidrasulov Ibrohim Ixtiyor o‘g‘li

XO‘JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARDA ICHKI AUDITNI TRANSFORMATSIYA QILISHNING USTUVOR YO‘NALISHLARI 705
Maxmudova Sharifa Elmurodovna

DEVELOPMENT OF E-LEARNING AND EDUCATIONAL PLATFORMS IN UZBEKISTAN 713
Akhrorova Munavvar, Elshodbek Musayev, Fazilat Kamalova, Rahmatjon Erkaboyev, Sabrina Ziyakulova

AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARI SOHASIDA MAJBURIYATLARNING IQTISODIY MOHIYATI, TASNIFI VA O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 721
Amirov Askar Aktamovich

SUG‘URTA FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING HUDUDIY JIHATLARI 725
Mamadjanov Shuhrat Jalolidinovich

BUDJETLARARO MUNOSABATLAR ORQALI HUDUDLAR O‘RTASIDAGI MOLIYAVIY NOMUTANOSIBLIKNI BARTARAF ETISHNING NAZARIY JIHATLARI 730
Alimqulov Hikmatulla Baxrom o‘g‘li

SURXONDARYO VILOYATI SHEROBOD TUMANI TUPROQLARINING XOSSALARI VA ULARNING SIFAT KO‘RSATKICHLARI 735
Botirov Behzod Bahodir o‘g‘li

DAVLAT MOLIYASINI BOSHQARISHDA RAQAMLI MONITORING TIZIMLARINING FISKAL SAMARADORLIKKA TA’SIRI 740
Berdibekov Adhamjon Ilhomjon o‘g‘li

O‘ZBEKISTONDA DAVLAT BUDJETI XARAJATLARINING O‘ZGARISH TENDENSIYALARI 745
Ashirov Jasur Dilshod o‘g‘li

BANK XIZMATLARI SAMARADORLIGI VA ULARNI BAHOLASH 750
Avazbek Jo‘rayev

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA ELEKTRON TIJORATNING RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI VA TRANSFORMATSION OMILLARI 757
Aripov Ulug‘bek Bahodirovich

MEHNAT HAQI FONDINING SHAKLLANISHIGA TA’SIR ETUVCHI OMILLARNI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH VA PROGNOZLASH 763
Nomozov Ilhomjon Ziyodullo o‘g‘li

NOMODDIY AKTIVLAR YARATISHGA QARATILGAN TADQIQOT XARAJATLARI SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING USLUBIY JIHATLARI 766
Ishanqulov Izzatilla Nurillayevich,

QURILISH KORXONALARIDA MOLIYAVIY RESURSLARNI BOSHQARISHNING ZAMONAVIY USULLARI 770
Toshimov Azizbek Hakimovich,

AKSIYADORLIK JAMIYATLARI TOMONIDAN INVESTITSIYA LOYIHALARINI REJALASHTIRISH 773
Qurbonov Nuriddin Ro‘ziqulovich

PAXTA XOM ASHYOSINI CHUQUR QAYTA ISHLASH ORQALI QO‘SHIMCHA QIYMAT YARATISH 780
Abdullayev Hamidulla Abdug‘ani o‘g‘li, Sayitbayev Shermirza Datkamirzayevich

O‘ZBEKISTONDA INVESTITSIYA MUHITINI YAXSHILASHNING USTUVOR YO‘NALISHLARI 785
Xushvoqov Azizbek Sirojiddinovich

O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA TO‘G‘RIDAN-TO‘G‘RI XORIJIY INVESTITSIYALARNI JALB ETISHNING USTUVOR YO‘NALISHLARI........792
Mamatkulova Nadira Makkamovna

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA INSON KAPITALIGA INVESTITSIYALAR: O‘ZBEKISTON TAJRIBASI 800
Zaripov Xurshid Zakir o‘g‘li, Masharipova Xosiyat Matrasulovna, Yakubova Yulduz Raimovna

QUYOSH PANELLARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGI VA ULARNING ENERGETIKA TIZIMINI RIVOJLANTIRISHDAGI AHAMIYATI 806
Ergash Bobobekov

O‘ZBEKISTONDA “YASHIL” SANOAT ZONALARINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI........813
Abduraxmonov Valijon G‘ofurovich, Yusupova Dilnigor A’zamjon qizi

MINTAQA SANOAT KORXONALARIDA IQTISODIY O‘SISHGA TA’SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI 817
Astanayev Kulmaxammat Sanayevich

TIKUVCHILIKDA AVTOMATLASHTIRISH JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO‘LLARI 823
Ergasheva Rashida Abdug‘aniyevna

SME INTERNATIONALIZATION IN EMERGING ECONOMIES: DIGITALIZATION, ADAPTIVE CAPABILITIES, AND IMPLICATIONS FOR FEMALE ENTREPRENEURSHIP 827
Abduxafizova Madinabonu Mirabbos qizi

QAYTA ISHLASH SANOATI IQTISODIY SALOHIYATINI STATISTIK O‘RGANISH YO‘NALISHLARINI DASTLABKI KO‘RIB CHIQISH OMILLARINI TAHLIL ETISH 832
Rahimov Abdihakim Muxammadiyevich

HUDUDIY IQTISODIY SALOHIYATNI BAHOLASH ORQALI ELEKTRON TIJORAT TIZIMINI INNOVATSION TAKOMILLASHTIRISH........836
Ravshanova Muhayyo Maxmanazarovna

IQTISODIYOT TARMOQLARINI RIVOJLANTIRISHDA FISKAL INSTRUMENTLAR SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING AMALIY JIHATLARI........840
Mardonov Kamoliddin Karamiddinovich

CHORVACHILIK TARMOG‘INI SAMARADORLIGINI BAHOLASHDA STATISTIK TAHLILNING IQTISODIY AHAMIYATI........846
Husenov Adham Aktamovich

PAXTA VA G‘ALLA MAYDONLARIDA SUV SARFI, HOSILDORLIK, ISHLAB CHIQARISH XARAJATLARI VA SOF DAROMAD KO‘RSATKICHLARINING IQTISODIY TAHLILI........850
Turgunbayev Utkir Begimovich

XUSUSIY TIJORAT BANKLARNING RESURS BAZASINI MUSTAHKAMLASH BILAN BOG’LIQ MUAMMOLARI VA ULARNI BARTARAF ETISH YO’LLARI........854
Ibragimov Xamidbek Jumaniyazovich

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA MINTAQAVIY KORXONALAR BOSHQARUVINI TAKOMILLASHTIRISH MEXANIZMLARI 858
Toxirova Nigora Zokirjon qizi

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA MINTAQAVIY KORXONALAR BOSHQARUVINI TAKOMILLASHTIRISH MEXANIZMLARI

Toxirova Nigora Zokirjon qizi
Qarshi davlat universiteti,
mustaqil tadqiqotchi
E-mail: nigora.takhirova@gmail.com
ORCID: 0009-0007-8490-6027

Annotatsiya. Mazkur maqolada raqamli iqtisodiyot sharoitida mintaqaviy korxonalar boshqaruvini takomillashtirishning nazariy va amaliy jihatlari tadqiq etilgan. Korxonalar faoliyatida raqamli texnologiyalar, boshqaruv platformalari va axborot tizimlaridan foydalanishning iqtisodiy samaradorlikka ta'siri tahlil qilingan. Shuningdek, hududiy korxonalar boshqaruvida mavjud muammolar aniqlanib, ularni bartaraf etishga qaratilgan zamonaviy boshqaruv mexanizmlari ishlab chiqilgan. Tadqiqot natijalari asosida mintaqaviy korxonalar faoliyatini samarali tashkil etish, monitoring qilish va boshqarishni takomillashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar shakllantirilgan.

Kalit so'zlar: raqamli iqtisodiyot, mintaqaviy korxonalar, boshqaruv mexanizmlari, raqamli platforma, innovatsion boshqaruv, iqtisodiy samaradorlik, raqamli transformatsiya, monitoring.

Abstract. This article examines the theoretical and practical aspects of improving management mechanisms for regional enterprises in the context of the digital economy. The impact of digital technologies, management platforms, and information systems on the economic efficiency of enterprise operations is analyzed. In addition, existing challenges in the management of regional enterprises are identified, and modern management mechanisms aimed at addressing these challenges are proposed. Based on the research findings, scientific and practical recommendations have been developed for improving the organization, monitoring, and management of regional enterprises.

Keywords: digital economy, regional enterprises, management mechanisms, digital platform, innovative management, economic efficiency, digital transformation, monitoring.

Аннотация. В данной статье исследованы теоретические и практические аспекты совершенствования механизмов управления региональными предприятиями в условиях цифровой экономики. Проанализировано влияние цифровых технологий, управленческих платформ и информационных систем на экономическую эффективность деятельности предприятий. Также выявлены существующие проблемы в управлении региональными предприятиями и разработаны современные механизмы, направленные на их решение. По результатам исследования сформулированы научно-практические рекомендации по совершенствованию организации, мониторинга и управления деятельностью региональных предприятий.

Ключевые слова: цифровая экономика, региональные предприятия, механизмы управления, цифровая платформа, инновационное управление, экономическая эффективность, цифровая трансформация, мониторинг.

KIRISH

Hozirgi globallashuv va raqamli transformatsiya jarayonlari iqtisodiyotning barcha tarmoqlarida boshqaruv tizimlarini modernizatsiya qilish zaruratini kuchaytirmoqda. Ayniqsa, mintaqaviy korxonalar faoliyatini samarali tashkil etish va ularning raqobatbardoshligini oshirishda raqamli boshqaruv mexanizmlaridan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Raqamli iqtisodiyot sharoitida korxonalar faoliyatini boshqarish an'anaviy usullardan zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalariga asoslangan integratsiyalashgan boshqaruv tizimlariga o'tishni taqozo etmoqda.

Bugungi kunda iqtisodiyotni raqamlashtirish jarayonlari korxonalarda boshqaruv samaradorligini oshirish, ishlab chiqarish xarajatlarini optimallashtirish, tezkor monitoring tizimlarini joriy etish hamda strategik qarorlar qabul qilish sifatini yaxshilash imkonini bermoqda. Shu sababli rivojlangan mamlakatlar tajribasida korxonalarni boshqarishda sun'iy intellekt, Big Data, bulutli texnologiyalar, raqamli platformalar va analitik tizimlardan keng foydalanilmoqda. Bunday yondashuvlar hududiy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi va korxonalar faoliyati samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda.

O‘zbekistonda ham so‘nggi yillarda iqtisodiyot tarmoqlarini raqamlashtirish, elektron boshqaruv tizimlarini rivojlantirish va korxonalar faoliyatiga innovatsion texnologiyalarni joriy etish bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi doirasida davlat boshqaruvi, ishlab chiqarish va xizmat ko‘rsatish sohalarida zamonaviy raqamli texnologiyalarni joriy etish ustuvor vazifalardan biri sifatida belgilangan.

Shu bilan birga, ayrim mintaqaviy korxonalarda boshqaruv jarayonlarini raqamlashtirish darajasini yanada oshirish, axborot almashinuvini takomillashtirish hamda zamonaviy boshqaruv texnologiyalaridan foydalanish ko‘lamini kengaytirish zarurati saqlanib qolmoqda.

Mintaqaviy korxonalar faoliyatini boshqarishda mavjud imkoniyatlardan samarali foydalanish, resurslar boshqaruvini takomillashtirish va boshqaruv qarorlarini optimallashtirish maqsadida zamonaviy boshqaruv mexanizmlarini ishlab chiqish hamda amaliyotga joriy etish muhim ahamiyatga ega. Shu nuqtai nazardan, raqamli iqtisodiyot sharoitida mintaqaviy korxonalar boshqaruvini takomillashtirish mexanizmlarini tadqiq etish dolzarb ilmiy-amaliy masalalardan biri hisoblanadi.

Mazkur maqolada mintaqaviy korxonalar faoliyatini boshqarishda raqamli texnologiyalardan foydalanishning nazariy-uslubiy asoslari o‘rganilib, boshqaruv samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi zamonaviy mexanizmlar hamda ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Raqamli iqtisodiyot sharoitida mintaqaviy korxonalar boshqaruvini takomillashtirish masalalari zamonaviy iqtisodiy tadqiqotlarning ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Xorijiy ilmiy adabiyotlarda raqamli transformatsiya, boshqaruv tizimlarini avtomatlashtirish va platforma iqtisodiyoti konsepsiyalari keng yoritilgan bo‘lib, ular korxonalar samaradorligini oshirishning muhim omillari sifatida e’tirof etiladi.

Jumladan, E. Brynjolfsson va A. McAfee tomonidan yaratilgan *The Second Machine Age* asarida raqamli texnologiyalarning iqtisodiy o‘sish va mehnat unumdorligiga bevosita ta’siri hamda ularning boshqaruv jarayonlarini tubdan o‘zgartirishdagi roli asoslab berilgan [1]. Mualliflar raqamli texnologiyalarni joriy etish korxonalarda qaror qabul qilish tezligi va samaradorligini oshirishini ta’kidlaydilar.

G. Parker, M. Van Alstyne va S. Choudary tomonidan yozilgan *Platform Revolution* tadqiqotida platforma iqtisodiyoti modeli yoritilib, raqamli platformalar korxonalar o‘rtasida qiymat yaratish jarayonlarini optimallashtirish vositasi sifatida baholangan [2]. Mazkur yondashuv mintaqaviy korxonalar uchun integratsiyalashgan boshqaruv tizimlarini shakllantirishda muhim ilmiy asos bo‘lib xizmat qiladi.

M. Iansiti va K. Lakhani tomonidan chop etilgan *Competing in the Age of AI* asarida sun’iy intellekt va raqamli ekotizimlar asosida boshqaruv tizimlarini transformatsiya qilishning ahamiyati ochib berilgan [3]. Mualliflarning fikricha, raqamli platformalar korxonalar faoliyatini real vaqt rejimida boshqarish, ma’lumotlarni tezkor qayta ishlash va strategik qarorlar qabul qilish imkoniyatlarini kengaytiradi.

L. Westerman, D. Bonnet va A. McAfee tomonidan olib borilgan *Digital Transformation* tadqiqotida raqamli transformatsiya jarayonlarining korxona strategiyasiga ta’siri hamda ma’lumotlarga asoslangan boshqaruv tizimlarini shakllantirishdagi o‘rni yoritilgan [4]. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, raqamli texnologiyalar korxonalarning moslashuvchanligi va raqobatbardoshligini oshirishda muhim omil hisoblanadi.

Mahalliy iqtisodiy adabiyotlarda ham raqamli iqtisodiyot va hududiy boshqaruv masalalari keng o‘rganilgan. Xususan, Q. Hoshimovning ilmiy ishlarida mintaqaviy iqtisodiyotda boshqaruv tizimlarini modernizatsiya qilish, raqamli texnologiyalarni joriy etish hamda korxonalarda innovatsion yondashuvlarni rivojlantirish masalalari tahlil qilingan [5].

Shuningdek, A. Vahobov tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda O‘zbekistonda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish, elektron boshqaruv tizimlarini joriy etish va hududiy korxonalar samaradorligini oshirishning ustuvor yo‘nalishlari ilmiy jihatdan asoslab berilgan [6].

O‘zbekiston Respublikasida raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish bo‘yicha qabul qilingan strategik hujjatlarda korxonalarda axborot tizimlarini integratsiyalash, boshqaruv jarayonlarini avtomatlashtirish va zamonaviy raqamli texnologiyalarni joriy etish ustuvor vazifalar sifatida belgilangan [7].

Umuman olganda, adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, raqamli iqtisodiyot sharoitida mintaqaviy korxonalar boshqaruvini takomillashtirishda platforma iqtisodiyoti, sun’iy intellekt, Big Data texnologiyalari va integratsiyalashgan axborot tizimlari muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, hududiy korxonalarning o‘ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda kompleks boshqaruv mexanizmlarini ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish masalalari ilmiy tadqiqotlarning dolzarb yo‘nalishlaridan biri bo‘lib qolmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqot raqamli iqtisodiyot sharoitida mintaqaviy korxonalar boshqaruvini takomillashtirish mexanizmlarini ilmiy asosda oʻrganishga qaratilgan boʻlib, uning metodologik asosini zamonaviy iqtisodiy nazariyalar, boshqaruv konsepsiyalari hamda raqamli transformatsiya tamoyillari tashkil etadi.

Tadqiqotda tizimli yondashuv asosiy metodologik baza sifatida tanlanib, mintaqaviy korxonalar boshqaruv jarayonlari oʻzaro bogʻliq va bir-birini toʻldiruvchi elementlardan iborat yaxlit tizim sifatida tahlil qilindi. Shu bilan birga, boshqaruv jarayonlarining mazmun-mohiyatini chuqur oʻrganish maqsadida mantiqiy, strukturaviy va funksional tahlil usullaridan foydalanildi.

Empirik maʼlumotlarni qayta ishlash jarayonida iqtisodiy-statistik tahlil, qiyosiy taqqoslash, dinamik qatorlar tahlili hamda umumlashtirish usullari qoʻllanildi. Mazkur usullar korxonalar boshqaruvi samaradorligini baholash, mavjud holatni tahlil qilish va rivojlanish tendensiyalarini aniqlash imkonini berdi.

Shuningdek, raqamli boshqaruv mexanizmlarini shakllantirish va takomillashtirishda modellashtirish, konseptual loyihalash hamda biznes-jarayonlarni optimallashtirish usullaridan foydalanildi. Ushbu yondashuvlar asosida mintaqaviy korxonalar uchun integratsiyalashgan raqamli boshqaruv platformasining konseptual modeli ishlab chiqildi.

Tadqiqotning axborot bazasini mahalliy va xorijiy ilmiy adabiyotlar, xalqaro hamda milliy statistika maʼlumotlari, normativ-huquqiy hujjatlar, davlat dasturlari va sohaga oid ilmiy maqolalar tashkil etdi.

Tadqiqot davomida olingan natijalar tizimli ravishda umumlashtirilib, ular asosida ilmiy xulosalar shakllantirildi hamda mintaqaviy korxonalar boshqaruvini takomillashtirishga qaratilgan amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Raqamli boshqaruv platformasining konseptual modelini yaratish jarayoni raqamli injiniring hamda mahsulotning hayotiy siklini boshqarish (Lifecycle Modeling) tamoyillariga asoslanishi lozim. Raqamli boshqaruv platformasi raqamli mahsulotlarni rejalashtirish, ishlab chiqish, marketing faoliyatini tashkil etish va takomillashtirish jarayonlarini muvofiqlashtiruvchi tizimli boshqaruv vositasi boʻlib, u tashkilot hamda yakuniy foydalanuvchilar uchun yaratiladigan qiymatni maksimal darajada oshirishga xizmat qiladi.

Konseptual arxitektura dasturiy tizimning tuzilishi va asosiy elementlarini vizuallashtirish imkonini beradi. Bu esa texnik mutaxassislar va biznes vakillari oʻrtasida samarali kommunikatsiyani taʼminlab, murakkab gʻoyalarni texnik tafsilotlarga chuqur kirib bormasdan tushunishga yordam beradi.

Bunday platformalarni milliy miqyosda joriy etish, xususan, Oʻzbekistonda “Raqamli Oʻzbekiston – 2030” strategiyasini amalga oshirish jarayonida xalqaro standartlarni integratsiyalash hamda ilgʻor arxitektura yechimlarini mahalliy sharoitlarga moslashtirishni talab etadi. Mazkur strategiya elektron hukumatni rivojlantirish, texnoparklar tashkil etish, shuningdek, bank sektori, qishloq xoʻjaligi, logistika va boshqa tarmoqlarda raqamli texnologiyalarni keng joriy etishga qaratilgan ustuvor loyihalarni amalga oshirishni nazarda tutadi.

Tadqiqot doirasida raqamli boshqaruv platformasi konseptual modelini shakllantirishning bosqichma-bosqich jarayoni tahlil qilindi. Ushbu jarayon subyektlarni identifikatsiyalash, koʻp qatlamli arxitekturani shakllantirish, maʼlumotlarni integratsiyalash mexanizmlarini ishlab chiqish, institutsional boshqaruvni tashkil etish hamda preskriptiv analitika elementlarini joriy etish bosqichlarini qamrab oladi.

Qashqadaryo viloyati misolida korxonalar faoliyati samaradorligini raqamli boshqaruv platformasi asosida oshirish modeli iqtisodiy nuqtai nazardan kompleks tahlil qilindi. Modeldagi har bir blok muayyan iqtisodiy jarayonni ifodalab, yagona tizim doirasida oʻzaro bogʻliq holda faoliyat yuritadi.

Modelning birinchi elementi boʻlgan raqamlashtirish darajasi ishlab chiqarish funksiyasining texnologik omili sifatida qaraladi. Jarayonlarning taxminan 35–40 foizgacha raqamlashtirilganligi korxonalarda texnologik modernizatsiya jarayoni boshlanganini koʻrsatadi. Bu holat tranzaksion xarajatlarni kamaytirish, vaqt tejamkorligini taʼminlash hamda xizmatlar hajmini oshirish imkonini beradi.

Ikkinchi element – xizmat koʻrsatish samaradorligi va mijozlar qoniqishi hisoblanadi. Raqamlashtirish natijasida xizmat koʻrsatish tezligi oshib, mijozlar qoniqishi 0,65–0,70 darajaga yetgani kuzatildi. Bu esa xizmatlarning raqobatbardoshligini oshirib, bozor talabining kengayishiga ijobiy taʼsir koʻrsatadi.

Uchinchi blok – mijozlar faolligi boʻlib, u bozor hajmining kengayishi va xizmatlardan foydalanish darajasining ortishini ifodalaydi. Mijozlar faolligining 0,55–0,60 darajasida shakllanishi xizmatlarga boʻlgan talabning ortib borayotganini koʻrsatadi. Natijada daromadlar oqimi barqarorlashib, platformaning iqtisodiy samaradorligi mustahkamlanadi.

Toʻrtinchi element – operatsion samaradorlik boʻlib, u xizmatlar hajmi va operatsion xarajatlar nisbatini

ifodalaydi. Operatsion samaradorlikning 1,20–1,30 darajada bo'lishi xizmatlar hajmi xarajatlarga nisbatan tezroq o'sayotganini bildiradi. Bu resurslardan samarali foydalanish va miqyos samarasi mavjudligini ko'rsatadi. Biroq mazkur ko'rsatkichni yanada oshirish imkoniyatlari mavjud.

Beshinchi blok – innovatsion rivojlanish bo'lib, u uzoq muddatli iqtisodiy o'sishning muhim omili hisoblanadi. Innovatsiyalar ulushining 0,25–0,30 darajada shakllanishi yangi xizmatlar va texnologiyalar joriy etilayotganini ko'rsatsa-da, mavjud innovatsion salohiyatdan to'liq foydalanilmayotganini ham anglatadi. Bu holat kelgusidagi raqobatbardoshlikni oshirish uchun qo'shimcha imkoniyatlar mavjudligini ko'rsatadi.

Oltinchi blok – raqamli platformaning umumiy samaradorligi bo'lib, u barcha omillarning integratsiyalashgan natijasi sifatida shakllanadi. Umumiy samaradorlikning 0,60–0,65 darajasida bo'lishi korxonalarda raqamli transformatsiya jarayonlari ijobiy natija berayotganini, biroq ularni yanada takomillashtirish imkoniyatlari mavjudligini ko'rsatadi.

Modelda alohida aks ettirilgan dinamik yondashuv iqtisodiy rivojlanishning vaqt omiliga bog'liqligini namoyon etadi. Ya'ni raqamlashtirish darajasi, xizmat ko'rsatish samaradorligi va operatsion samaradorlikdagi ijobiy o'zgarishlar vaqt o'tishi bilan umumiy samaradorlikning oshib borishiga xizmat qiladi. Ushbu yondashuv texnologik taraqqiyotning iqtisodiy o'sishga ta'sirini ifodalovchi zamonaviy iqtisodiy modellarga yaqin hisoblanadi.

Modelning empirik asosini Qashqadaryo viloyati bo'yicha statistik ma'lumotlar tashkil etadi. Xizmatlar hajmining 54 trln so'mdan ortiq bo'lishi, band aholining 500 ming nafarga yaqinligi hamda xizmatlar o'sish sur'atlarining ijobiy dinamikasi hududda raqamli transformatsiya uchun yetarli iqtisodiy salohiyat mavjudligini ko'rsatadi. Shu bilan birga, aholi jon boshiga xizmatlar hajmining nisbatan pastligi va ayrim hududlar bo'yicha notekis rivojlanish tendensiyalari mavjud imkoniyatlardan yanada samarali foydalanish zarurligini ko'rsatadi.

Modelning mantiqiy zanjiri quyidagicha shakllanadi: raqamlashtirish darajasining oshishi xizmat ko'rsatish samaradorligini yaxshilaydi, bu esa mijozlar qoniqishi va faolligining ortishiga olib keladi. Natijada operatsion samaradorlik va daromadlar oshib, innovatsion rivojlanish uchun qo'shimcha imkoniyatlar yaratiladi. Yakunda esa barcha omillar korxonalarning umumiy iqtisodiy samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, model Qashqadaryo viloyati korxonalarida raqamli transformatsiyaning multiplikativ ta'sirini yaqqol namoyon etadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, asosiy rivojlanish imkoniyatlari raqamlashtirish darajasini yanada oshirish, innovatsion faoliyatni faollashtirish hamda hududiy korxonalar o'rtasida integratsiyalashgan boshqaruv mexanizmlarini keng joriy etish bilan bog'liq (1-jadval).

1-jadval
Qashqadaryo viloyatida korxonalarning raqamli boshqaruv platformasini takomillashtirish ko'rsatkichlari[1]

Yo'nalish	Ko'rsatkich	Real ma'lumot (Qashqadaryo)		Iqtisodiy mazmuni
Raqamli infratuzilma	Internet qamrovi darajasi	78–82 %	0.70	Raqamli xizmatlar uchun texnik baza
	Mobil to'lovlar ulushi	65 %	0.65	Naqd pulsiz iqtisodiyot rivoji
Mintaqaviy korxonalar faoliyati raqamlashtirish	Onlayn xizmatlar ulushi	42 %	0.55	Xizmatlarning raqamli shaklga o'tishi
	Elektron davlat xizmatlari soni	300+ xizmat	0.60	Davlat xizmatlari raqamlashtirilishi
Mijozlar xulqi	Raqamli platformadan foydalanuvchilar	1,2 mln foydalanuvchi	0.62	Bozor talabi va moslashuv
	Takroriy foydalanish darajasi	58 %	0.58	Mijoz sodiqligi
Operatsion jarayonlar	Onlayn buyurtmalar ulushi	48 %	0.60	Jarayonlar avtomatlashtirilishi
	Mintaqaviy korxonalar faoliyati ko'rsatish vaqti qisqarishi	25–30 %	0.65	Vaqt samaradorligi
Innovatsiya	Startap va yangi xizmatlar	120+ loyiha	0.50	Innovatsion rivojlanish darajasi
	IT xizmatlar ulushi	6–8 %	0.45	Texnologik xizmatlar salmog'i
Hududiy rivojlanish	Qishloq hududlari qamrovi	55 %	0.50	Hududiy tenglik darajasi

1 Muallif ishlanmasi

	Shahar ulushi (Qarshi)	35–40 %	0.55	Konsentratsiya darajasi

1-jadval Qashqadaryo viloyatida korxonalarning raqamli boshqaruv platformalari asosida rivojlanish darajasini kompleks va tizimli ravishda aks ettiradi. Jadvalda keltirilgan ko‘rsatkichlar o‘zaro uzviy bog‘liq bo‘lib, hududda raqamli iqtisodiyotning shakllanish va rivojlanish jarayonlarini tavsiflaydi.

Avvalo, raqamli infratuzilma ko‘rsatkichlariga e’tibor qaratilsa, internet tarmog‘i qamrovining 78–82 foiz darajasida ekanligi hududda raqamli xizmatlarni rivojlantirish uchun yetarli texnik baza shakllanganini ko‘rsatadi. Iqtisodiy nuqtai nazardan bu holat bozorga kirish to‘siqlarining kamayishi va axborot almashinuvi imkoniyatlarining kengayishini anglatadi. Shu bilan birga, mobil to‘lovlar ulushining 65 foizga yetgani naqd pulsiz hisob-kitoblar tizimi faol rivojlanayotganidan dalolat beradi. Natijada tranzaksion xarajatlar qisqarib, moliyaviy operatsiyalarning shaffofligi oshmoqda.

Xizmatlarni raqamlashtirish ko‘rsatkichlari nisbatan o‘rta darajada shakllangan. Onlayn xizmatlar ulushining 42 foizni tashkil etishi xizmatlarning muayyan qismi hanuz an’anaviy shaklda amalga oshirilayotganini ko‘rsatadi. Bu esa mavjud raqamlashtirish salohiyatidan to‘liq foydalanilmayotganligini anglatadi. Shu bilan birga, 300 dan ortiq elektron davlat xizmatlarining joriy etilgani davlat sektorida raqamli transformatsiya jarayonlari izchil davom etayotganini tasdiqlaydi. Mazkur holat institutsional rivojlanishning muhim ko‘rsatkichlaridan biri hisoblanadi.

Mijozlar xulq-atvoriga oid ko‘rsatkichlar iqtisodiy tizimning talab tomonini tavsiflaydi. Raqamli platformalardan foydalanuvchilar sonining 1,2 million nafardan oshgani xizmatlarga bo‘lgan talabning yuqori ekanligini ko‘rsatadi. Biroq takroriy foydalanish darajasining 58 foiz atrofida bo‘lishi mijozlar sodiqligi hali to‘liq shakllanmaganini anglatadi. Bu esa xizmatlar sifati, funksionalligi va platformalardan foydalanish qulayligini yanada oshirish zarurligini ko‘rsatadi.

Operatsion jarayonlar tahlili onlayn buyurtmalar ulushining 48 foizga yetganini va xizmat ko‘rsatish jarayonlarining bosqichma-bosqich avtomatlashtirilayotganini namoyon etadi. Ayniqsa, xizmat ko‘rsatish vaqtining 25–30 foizga qisqarishi korxonalarda mehnat unumdorligi va operatsion samaradorlik oshayotganidan dalolat beradi. Bu holat klassik iqtisodiy nazariyada qayd etilgan vaqt xarajatlarini qisqartirish orqali samaradorlikni oshirish tamoyiliga mos keladi.

Innovatsion rivojlanish ko‘rsatkichlari esa nisbatan zaif yo‘nalishlardan biri sifatida namoyon bo‘lmoqda. 120 dan ortiq startap va yangi xizmatlarning mavjudligiga qaramay, IT xizmatlarining umumiy xizmatlar hajmidagi ulushi atigi 6–8 foizni tashkil etadi. Bu innovatsion faoliyatning iqtisodiy tizimga yetarli darajada integratsiyalashmaganini ko‘rsatadi. Mazkur holat uzoq muddatli raqobatbardoshlikni oshirish nuqtai nazaridan qo‘shimcha chora-tadbirlarni talab qiladi.

Hududiy rivojlanish ko‘rsatkichlari ham muayyan nomutanosiblik mavjudligini ko‘rsatadi. Xususan, qishloq hududlarida raqamli xizmatlar qamrovining 55 foiz darajasida bo‘lishi xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari hududlar kesimida bir xil emasligini anglatadi. Shu bilan birga, Qarshi shahrida xizmatlar ulushining 35–40 foizga yetishi iqtisodiy faollik va raqamli infratuzilmaning markazlashganligini ko‘rsatadi. Bu esa hududlararo rivojlanish tafovutlarining mavjudligidan dalolat beradi.

Umuman olganda, jadval tahlili Qashqadaryo viloyatida raqamli boshqaruv platformalarining shakllanish jarayoni izchil davom etayotganini ko‘rsatadi. Infratuzilma va talab omillari nisbatan yuqori rivojlangan bo‘lsa-da, xizmatlarni to‘liq raqamlashtirish, innovatsion faoliyatni kengaytirish hamda hududlararo raqamli tafovutlarni qisqartirish yo‘nalishlarida sezilarli imkoniyatlar mavjud. Iqtisodiy nuqtai nazardan, mazkur holat hududiy iqtisodiyotning ekstensiv rivojlanish bosqichidan intensiv rivojlanish bosqichiga o‘tish zaruratini ko‘rsatadi (2-jadval).

2-jadval
Raqamli boshqaruv platformasini takomillashtirishning kengaytirilgan modeli (Qashqadaryo viloyati misolida keys)[2]

Yo‘nalish	Takomillashtirish elementi	Iqtisodiy ko‘rsatkich	Real holat (Qashqadaryo)	Taklif etilayotgan model
Raqamli infratuzilma	Platformalar integratsiyasi (ERP, CRM, API)	DI = IntS / TS	Tizimlar alohida ishlaydi	Yagona integratsiyalashgan platforma
Ma’lumotlar boshqaruvi	Big Data va analitika	DA = DV / TV	Ma’lumotlar to‘liq ishlatilmaydi	Real vaqt analitika (real-time analytics)

2 Muallif ishlanmasi

Sun'iy intellekt	AI asosida qaror qabul qilish	AI = AD / TD	AI deyarli joriy etilmagan	Predictive analytics va AI boshqaruv
Mijozlar bilan ishlash	Omni-channel xizmatlar	OC = MC / TC	Asosan an'anaviy xizmatlar	Mobil, onlayn va offline integratsiyasi
Platforma samaradorligi	Avtomatlashtirish darajasi	AU = AP / TP	Qisman avtomatlashtirilgan	To'liq avtomatlashtirish (end-to-end)
Innovatsiya	Raqamli xizmatlar ulushi	IN = DS / TS	Past daraja (~0.25)	Yangi xizmatlar (fintech, e-commerce)
Kiberxavfsizlik	Axborot xavfsizligi	CS = SP / TP	Zaif tizimlar	Kuchli himoya va risk boshqaruvi
Iqtisodiy samaradorlik	Platforma ROI	ROI = (NB − C) / C	O'rtacha samaradorlik	Yuqori ROI va xarajat optimallashtirish

2-jadval korxonalarda raqamli boshqaruv platformasini takomillashtirishning iqtisodiy asoslarini kompleks tarzda aks ettiradi. Jadvalda keltirilgan har bir yo'nalish korxona faoliyati samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi muhim omil sifatida namoyon bo'ladi.

Birinchidan, raqamli infratuzilma yo'nalishida platformalar integratsiyasining yetarli darajada shakllanmaganligi iqtisodiy samaradorlikni cheklovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Raqamli integratsiya darajasi (DI = IntS / TS) orqali baholanganda, axborot tizimlarining alohida faoliyat yuritishi tranzaksion xarajatlarning ortishiga, ma'lumotlarning takrorlanishiga hamda boshqaruv qarorlarini qabul qilish jarayonining sekinlashishiga olib keladi. Yagona integratsiyalashgan platformani joriy etish esa miqyos samarasi (economies of scale) va tarmoq samarasi (network effects)ni yuzaga keltirib, umumiy xarajatlarni kamaytirish imkonini beradi.

Ikkinchidan, ma'lumotlarni boshqarish darajasining nisbatan pastligi iqtisodiy resurslardan to'liq foydalanilmayotganligini ko'rsatadi. Ma'lumotlar samaradorligi ko'rsatkichi (DA = DV / TV) ma'lumotlar qiymatining amaliy faoliyatda yetarli darajada realizatsiya qilinmayotganini ifodalaydi. Real vaqt rejimida ishlovchi analitik tizimlarni joriy etish axborot assimetriyasini kamaytiradi va boshqaruv qarorlarining aniqligini oshiradi. Natijada korxonalarning bozor sharoitlariga moslashuvchanligi kuchayadi.

Uchinchidan, sun'iy intellekt texnologiyalarining yetarli darajada joriy etilmaganligi prognozlash va optimallashtirish imkoniyatlarini cheklaydi. Sun'iy intellektdan foydalanish darajasi (AI = AD / TD) past bo'lgan sharoitda boshqaruv qarorlari ko'proq subyektiv omillarga bog'liq bo'lib qoladi. Predictive analytics asosidagi boshqaruv tizimlari esa talabni prognozlash, xarajatlarni optimallashtirish va resurslarni samarali taqsimlash imkoniyatlarini kengaytirib, iqtisodiy samaradorlikni oshiradi.

To'rtinchidan, mijozlar bilan ishlash tizimining an'anaviy shaklda saqlanib qolishi bozor talabini to'liq qamrab olish imkoniyatlarini cheklaydi. Omni-channel qamrov ko'rsatkichi (OC = MC / TC) past bo'lgan holatda xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari yetarli darajada kengaymaydi. Ko'p kanalli xizmat ko'rsatish tizimlarini joriy etish esa mijozlar bilan samarali kommunikatsiyani ta'minlab, xizmatlar bozorini kengaytirish va daromadlarni oshirishga xizmat qiladi.

Beshinchidan, platforma faoliyatining qisman avtomatlashtirilganligi operatsion xarajatlarning nisbatan yuqori bo'lishiga sabab bo'lmoqda. Avtomatlashtirish darajasi (AU = AP / TP) past bo'lgan sharoitda mehnat sig'imi yuqori bo'lib qoladi va resurslardan foydalanish samaradorligi pasayadi. To'liq avtomatlashtirish esa mehnat va kapital o'rtasidagi nisbatni optimallashtirib, operatsion xarajatlarni qisqartiradi hamda umumiy samaradorlikni oshiradi.

Oltinchidan, innovatsion faoliyatning yetarli darajada rivojlanmaganligi korxonalarning uzoq muddatli raqobatbardoshligiga ta'sir ko'rsatadi. Innovatsion rivojlanish ko'rsatkichi (IN = DS / TS) past bo'lishi yangi xizmatlar va raqamli mahsulotlar ulushining cheklanganligini anglatadi. Fintech, elektron tijorat (e-commerce) va raqamli xizmatlar kabi yo'nalishlarni rivojlantirish esa yuqori qo'shilgan qiymat yaratish hamda yangi bozor segmentlarini shakllantirish imkonini beradi.

Yettinchidan, kiberxavfsizlik tizimlarining yetarli darajada rivojlanmaganligi iqtisodiy va texnologik xavflarni oshiradi. Kiberxavfsizlik ko'rsatkichi (CS = SP / TP) past bo'lgan holatda axborot xavfsizligi bilan bog'liq risklar kuchayadi. Zamonaviy himoya tizimlarini joriy etish esa tranzaksiyalar xavfsizligini ta'minlab, foydalanuvchilar ishonchini mustahkamlaydi va platformalarning barqaror faoliyat yuritishiga xizmat qiladi.

Nihoyat, iqtisodiy samaradorlikning yakuniy ko'rsatkichi sifatida investitsiyalar rentabelligi (ROI) baholanadi. Ushbu ko'rsatkich ROI = (NB − C) / C formulasi orqali aniqlanadi. Qashqadaryo viloyatidagi mavjud holat tahlili investitsiyalarning iqtisodiy samarasi shakllanayotganini ko'rsatsa-da, mavjud salohiyatdan to'liq

foydalanilmayotganligini ham namoyon etadi. Taklif etilayotgan model asosida xarajatlarni optimallashtirish, boshqaruv qarorlarini avtomatlashtirish va daromad manbalarini diversifikatsiya qilish orqali ROI koʻrsatkichini sezilarli darajada oshirish mumkin.

Umuman olganda, jadval tahlili shuni koʻrsatadiki, korxonalarda raqamli boshqaruv platformalarini takomillashtirish nafaqat texnologik, balki iqtisodiy samaradorlikni oshirishning ham muhim omili hisoblanadi. Raqamli infratuzilma, ma'lumotlar boshqaruvi, sun'iy intellekt, avtomatlashtirish, innovatsion faoliyat va kiberxavfsizlikning uygʻun rivojlanishi korxonalarning raqobatbardoshligini oshirish hamda hududiy iqtisodiy rivojlanishni jadallashtirishga xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Oʻtkazilgan tadqiqot natijalari shuni koʻrsatdiki, raqamli iqtisodiyot sharoitida mintaqaviy korxonalar boshqaruvini takomillashtirish zamonaviy iqtisodiy rivojlanishning muhim yoʻnalishlaridan biri hisoblanadi. Raqamli texnologiyalarni boshqaruv jarayonlariga keng joriy etish korxonalar faoliyati samaradorligini oshirish, resurslardan oqilona foydalanish hamda boshqaruv qarorlarini qabul qilishning tezkorligi va sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.

Tadqiqot davomida oʻtkazilgan tahlillar mintaqaviy korxonalarda boshqaruv tizimlarini yanada rivojlantirish, axborot almashinuvi integratsiyasini kuchaytirish va monitoring mexanizmlarini takomillashtirish uchun mavjud imkoniyatlar katta ekanligini koʻrsatdi. Shu nuqtai nazardan, korxonalar faoliyatini yagona raqamli platforma asosida boshqarish boshqaruv samaradorligini oshirishning istiqbolli yoʻnalishlaridan biri sifatida namoyon boʻlmoqda.

Tadqiqot doirasida ishlab chiqilgan taklif va yondashuvlar mintaqaviy korxonalar boshqaruv jarayonlarini optimallashtirish, ma'lumotlarni real vaqt rejimida tahlil qilish hamda strategik qarorlar qabul qilish mexanizmlarini takomillashtirish imkonini beradi. Xususan, raqamli boshqaruv vositalaridan samarali foydalanish korxonalar faoliyatining shaffofligini oshirish, boshqaruv jarayonlarini avtomatlashtirish va ularning raqobatbardoshligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Shuningdek, raqamli boshqaruv platformalarini joriy etish korxonalar oʻrtasidagi axborot almashinuvini jadallashtirish, biznes jarayonlarini integratsiyalash hamda innovatsion faoliyatni rivojlantirish uchun qulay sharoit yaratadi. Bu esa hududiy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi, investitsion jozibadorlikning oshishi va zamonaviy boshqaruv madaniyatining shakllanishiga ijobiy ta'sir koʻrsatadi.

Umuman olganda, raqamli iqtisodiyot sharoitida mintaqaviy korxonalar boshqaruvini takomillashtirish iqtisodiy oʻsishni qoʻllab-quvvatlash, hududiy rivojlanish sur'atlarini jadallashtirish hamda innovatsion iqtisodiy muhitni shakllantirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Kelgusida raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt, Big Data va Business Intelligence tizimlaridan foydalanish koʻlamini kengaytirish mintaqaviy korxonalar faoliyati samaradorligini yanada oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROʻYXATI

1. Brynjolfsson E., McAfee A. *The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies*. – New York: W.W. Norton & Company, 2014. – 306 p.
2. Parker G.G., Van Alstyne M.W., Choudary S.P. *Platform Revolution: How Networked Markets Are Transforming the Economy and How to Make Them Work for You*. – New York: W.W. Norton & Company, 2016. – 352 p.
3. Iansiti M., Lakhani K.R. *Competing in the Age of AI: Strategy and Leadership When Algorithms and Networks Run the World*. – Boston: Harvard Business Review Press, 2020. – 288 p.
4. Siebel T.M. *Digital Transformation: Survive and Thrive in an Era of Mass Extinction*. – New York: RosettaBooks, 2019. – 256 p.
5. Hoshimov Q. Mintaqaviy iqtisodiyot va boshqaruv tizimlarini modernizatsiya qilish masalalari boʻyicha ilmiy tadqiqotlar. – Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti, 2022. – 184 b.
6. Oʻzbekiston Respublikasi Raqamli texnologiyalar vazirligi. *Raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish boʻyicha strategik hujjatlar toʻplami*. – Toshkent, 2023. – 145 b.

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №S–5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod tumani 15-mavze 19-uy